

МАЙНДМЕПІНГ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Галина ВИШНЕВСЬКА

кандидат філологічних наук,

викладач кафедри української мови та славістики

Тернопільського національного педагогічного університету

імені Володимира Гнатюка

вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль

ORCID: 0000-0003-1266-4114

vyshnevskagalina@gmail.com

Розглянуто використання технології майндмепінгу в навчанні та популяризації української мови як ефективного засобу візуалізації та систематизації знань. Проаналізовано особливості створення ментальних карт та їхній вплив на засвоєння навчального матеріалу, розвиток критичного мислення і підвищення рівня мотивації учнів. Розкрито потенціал використання цього інструменту на різних етапах уроку, включаючи введення нового матеріалу, узагальнення та повторення вивченого. Запропоновано практичні підходи до застосування ментальних карт у вивченні української мови, зокрема під час аналізу текстів, вивчення лексичних значень слів, опрацювання граматичних структур та складання творчих робіт.

Особливу увагу приділено психолого-педагогічним аспектам використання ментальних карт у навчальному процесі, їх значенню для формування ключових компетентностей учнів, розвитку когнітивних та мовленнєвих здібностей. Досліджено можливості адаптації цього інструменту до індивідуальних стилів навчання, що сприяє глибшому розумінню матеріалу. Окреслено основні переваги впровадження майндмепінгу в освітній процес, серед яких – підвищення ефективності засвоєння знань, активізація пізнавальної діяльності та розвиток аналітичного мислення.

Результати дослідження підтверджують ефективність використання ментальних карт у процесі навчання, зокрема їхню роль у покращенні комунікативних навичок учнів. Окреслено перспективи подальших досліджень у галузі, зокрема щодо інтеграції майндмепінгу з іншими сучасними технологіями навчання, а також розроблення методичних рекомендацій для ефективного впровадження цього підходу у шкільну практику.

Ключові слова: *українська мова, майндмепінг, інноваційні технології, навчання, популяризація мови.*

MIND MAPPING AS A TECHNOLOGY FOR TEACHING AND POPULARIZING THE UKRAINIAN LANGUAGE

Galyna VYSHNEVSKA

Candidate of Philological Sciences,

Lecturer at the Department of General Linguistics and Slavic Languages

Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

2 M. Kryvonosa str., Ternopil

ORCID: 0000-0003-1266-4114

vshnevskagalina@gmail.com

The study explores the use of mind mapping in language learning and the promotion of the Ukrainian language as an effective tool for visualizing and structuring knowledge. It examines the process of creating mind maps and their impact on knowledge retention, critical thinking development, and student motivation. The potential of this technique is analyzed at various stages of a lesson, including the introduction of new material, revision, and consolidation of previously learned content. Practical approaches to implementing mind maps in Ukrainian language lessons are proposed, particularly in text analysis, vocabulary learning, grammar structuring, and creative writing.

Special attention is given to the psychological and pedagogical aspects of integrating mind maps into the learning process, their role in shaping key competencies, and their contribution to developing cognitive and linguistic skills. The study highlights the adaptability of mind mapping to different learning styles, facilitating deeper comprehension and active engagement with the material.

The advantages of using this approach in education include improved knowledge acquisition, enhanced cognitive activity, and the development of analytical thinking. Findings confirm the effectiveness of mind maps in language learning, particularly their role in improving students' communication skills. The study outlines future research perspectives, including the integration of mind mapping with other modern educational technologies and the development of methodological guidelines for effectively implementing this approach in school curricula.

Key words: *ukrainian language, mind mapping, innovative technologies, education, language promotion.*

Постановка проблеми. На тлі цифровізації освіти та посилення глобальних комунікацій вимоги до мовленнєвої компетентності школярів помітно зростають, а в умовах НУШ ця компетентність стає однією з базових для успішного навчання й соціальної взаємодії. Навчання мови та мовлення у цьому контексті спрямоване на систематичний розвиток учнівських пізнавальних здібностей та комунікативної поведінки загалом. Важливими навичками, які формуються учнями, є вміння розуміти прочитане, висловлювати свої думки усно та письмово, аргументувати свою позицію та вміння критично мислити. Майндмепінг

працює як «каркас думки»: допомагає учневі бачити структуру теми, зв'язки між поняттями й логіку висловлювання, що прямо підтримує розвиток мовлення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання вивчення української мови та мовлення актуалізували А. Вегеш [1], О. Косів [5], М. Пентелюк [8], О. Сколоздра-Шепітко [5] та ін. Проблеми аналізу та вивчення майндмепінгу розв'язували А. Веліховська [2], Є. Гриценко [3], А. Кобися [4], Т. Колтунович [5], Н. Кононець [6]. Наголосимо, що у запропонованому контексті дослідження ще не проводили.

Мета статті – обґрунтувати особливості використання технології майндмепінгу в процесі навчання та популяризації української мови, продемонструвати сервіси для створення ментальних карт.

Виклад основного матеріалу дослідження. Українська мова у шкільній освіті виконує не лише навчальну, а й світоглядну функцію: через роботу з текстом, дискусію та створення власних висловлювань учні вчаться мислити, пояснювати й домовлятися. Тому цифрові інструменти варто розглядати як спосіб посилити навчальну взаємодію, а не як «декорацію» уроку.

«Методика викладання української мови в сучасній освітній парадигмі Нової української школи відповідає низці лінгводидактичних принципів, спрямованих на розвиток мовлення як основного засобу спілкування та передачі інформації» [1, с. 101]. Серед цих принципів важливе місце відводиться увазі до матерії мови, розвитку мовленнєвих органів та розумінню мовних значень. Особливу увагу звернено на формування вмінь розуміти прочитане, висловлювати свої думки, аргументувати позиції та критично мислити. Під час навчання української мови учні розвивають мовне чуття, навички правильного мовлення та володіння культурою мовлення.

«Сучасне освітнє середовище на тлі інформатизації вимагає від учителя створення мотиваційного середовища для навчання мови та розвитку мовлення, основним завданням якого стане стимуляція пізнавального інтересу учнів, та сприяє формуванню ключових компетентностей» [7, с. 202]. Координація усного та писемного мовлення, а також швидке використання інноваційних методик стають необхідними для ефективного засвоєння мови та розвитку мовлення.

Дослідники відзначають «важливість інтерактивних методів навчання для формування мовленнєвої компетентності учнів на уроках української мови» [7, с. 202]. Ці методи сприяють усвідомленню учнями своєї діяльності та розвитку навичок самостійного пізнання. Науковиця А. Вегеш підкреслює, що «сучасному уроку української мови притаманні оптимальність, інтегральність, науковість, програмування діяльності суб'єктів освітнього процесу, якісна оцінка та інші важливі аспекти» [1, с. 202].

У дослідженнях М. Пентелюк охарактеризовано «основні функції мови (мислетворча, комунікативна, акумулятивна, пізнавальна) і мовлення (інформативна, прагматична), а також охарактеризовано аспекти навчання мови: моральний, естетичний, народознавчий, етнопедагогічний та діяльнісно-орієнтований» [8, с. 245]. Так, для підвищення ефективності сучасного уроку української мови

використання технічних засобів та цифрових освітніх ресурсів є надважливою та сучасною умовою. Вони дають змогу зробити урок цікавим, захоплюючим, поглибити пізнавальний інтерес учнів, розвивати самостійну діяльність, покращити навички здобуття та використання знань, стимулювати креативність і творчість учнів, формувати постійну потребу в самовдосконаленні. Використання онлайн-сервісів, мультимедійних комплексів та інших цифрових інструментів сприяє підвищенню рівня методичного супроводу уроку. Наприклад, розроблення електронного інтерактивного підручника, використання онлайн-сервісів для створення комплексних уроків, розроблення тестових завдань для зворотного зв'язку допомагають удосконалити навчальний процес та підвищити ефективність навчання мови та мовлення.

Одним із відомих засобів інтерактивного навчання є саме ментальні карти, які використовуються для візуалізації, систематизації та структурування навчального матеріалу, сприяють активізації різних мисленневих операцій учнів, допомагають покращити пам'ять, концентрацію уваги та зосередженість, що сприяє розвитку мовлення. Застосування ментальних карт у навчанні може бути ефективним завдяки їхній здатності активізувати радіальне мислення та сприяти генерації ідей. Для використання ментальних карт на уроці української мови можна скористатися різними цифровими платформами або просто створити їх на дошці чи фліпчарті. Важливо врахувати особливості використання цих карт на різних етапах уроку та можливість співпраці з учнями у їх створенні.

Методика використання технології майндмепінгу на уроках української мови передбачає систему розроблення освітнього контенту, спрямовану на формування мовленнєвої компетентності учнів.

Для побудови ефективних ментальних карт пропонуємо дотримуватися таких пунктів:

- 1) ефективність;
- 2) зрозумілість;
- 3) структурованість;
- 4) об'ємність;
- 5) інфографіка;
- 6) асоціативність;
- 7) шифрування інформації;
- 8) однозначність тлумачень;
- 9) лаконічність;
- 10) горизонтальність розташування слів.

Для досягнення білатеральності, яка сприяє активізації роботи обох півкуль головного мозку, важливо дотримуватися логічної послідовності викладу інформації, починаючи з простих понять та переходячи до складних. Фахівці рекомендують дотримуватись ієрархічності асоціацій, де кожен елемент співвідноситься з іншими за певними принципами. Ментальні карти можуть бути ефективним інструментом на уроках української мови, допомагаючи учням краще осмислити матеріал, запам'ятати його та систематизувати свої думки.

Отже, розглянемо платформи, де є можливість створювати ментальні карти для використання на уроках української мови.

«Bubbl.us» – дає змогу створювати ментальні карти у співпраці з учнями. Можна будувати алгоритми виконання завдань, структурувати теоретичний матеріал та опрацювати нові поняття. На цій платформі можна вибирати різні макети ментальних карт, змінювати шрифти (колір, розмір), додавати аудіо- та відеоконтент тощо.

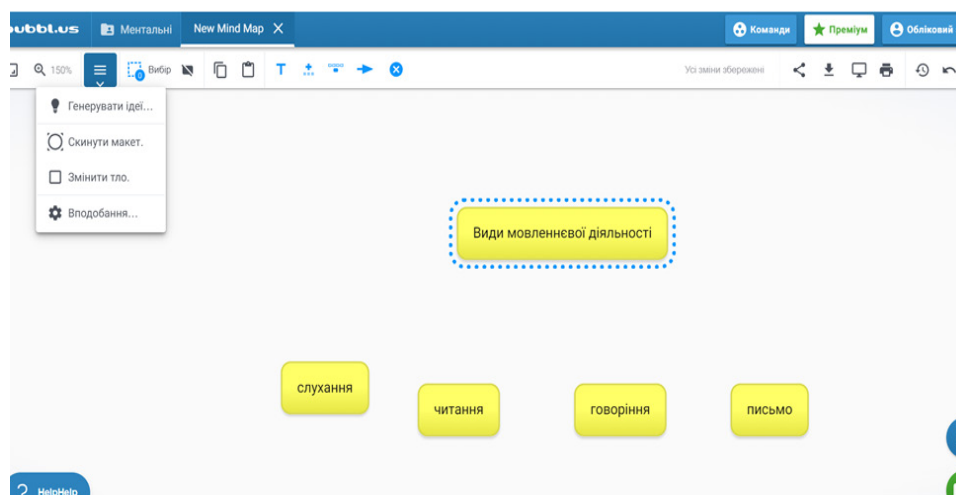

Рис. 1. Створення ментальної карти на платформі «Bubbl.us»

Додаток Google Jamboard також надає подібні можливості для створення ментальних карт. Дає змогу створювати їх із різними стилями вузлів, кольорами тощо, забезпечує функцію друку та збереження на Google-диску.

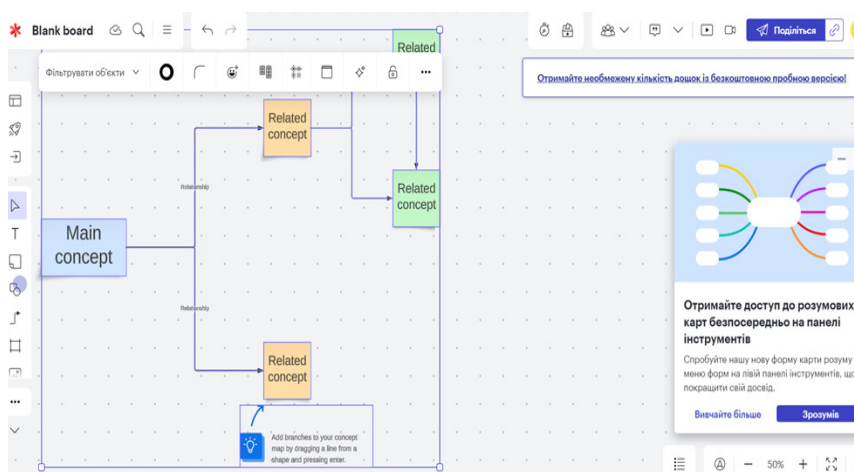

Рис. 2. Створення ментальних карт у Google

Ментальні карти ефективно використовувати на уроках української мови, особливо під час колективної роботи, що сприяє активній участі учнів. Процес створення включає реєстрацію учнів за допомогою google-акаунтів, оформлення карти, запрошення до спільної роботи та експорт у формат PDF або збереження на Google-диску. Майндмепінг дає змогу наочно та доступно візуалізувати матеріал, що сприяє кращому засвоєнню та систематизації знань. Використання карт

розвиває різні типи мислення, сприяє тренуванню пам'яті та концентрації уваги, а також надає навчальному процесу графічну привабливість.

Ментальні карти є корисним інструментом для структурування тексту та активізації образного, логічного і візуального мислення на уроках української мови. Їх можна використовувати на різних етапах уроку, таких як вивчення нового матеріалу, узагальнення та закріплення знань, під час дослідження, методів «мозковий штурм», «генерація нових ідей», презентації проекту, створення конспектів тощо. Перед створенням карт важливо обдумати їхній вигляд та застосування на конкретному етапі уроку, визначити ключові слова та ідею. Такий метод допомагає організувати навчання мови та мовлення більш цікавим та інтерактивним, а також можуть бути використані для зворотного зв'язку, коли учні створюють індивідуальні карти для опрацювання матеріалу та презентації його на уроці.

На уроках української мови у 6-му класі під час вивчення теми «Головні та другорядні члени речення» можна використовувати ментальні карти для виконання практичних завдань та структурування нового навчального матеріалу. Також ментальні карти можна використовувати для переказу тексту, структурування матеріалу та роботи з додатковою літературою у застосунку «DrawIo».

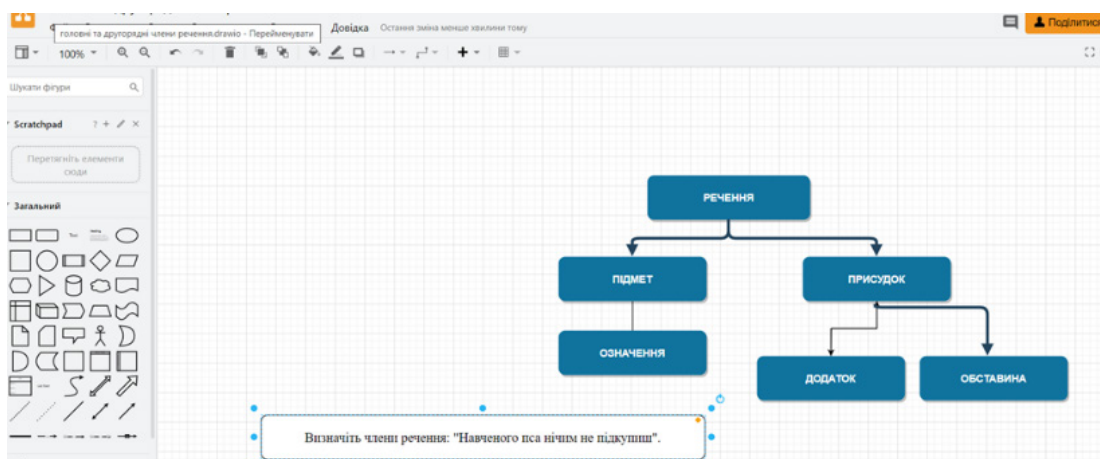

Рис. 3. Майндмепінг «Головні та другорядні члени речення»

На уроках орфографії ментальні карти можуть візуалізувати правила написання слів, наприклад префіксів чи суфіксів, уявно відображати розстановку розділових знаків, допомагати аналізувати твори, порівнювати їх чи досліджувати образи персонажів. У розвитку мовлення ментальні карти можуть генерувати ідеї для творчих завдань, планувати творчі проекти тощо.

Висновки й перспективи подальших досліджень. У роботі розглянуто використання цифрових освітніх ресурсів і технології майндмепінгу на уроках української мови. Виявлено, що ментальні карти є важливим інструментом для розвитку мисленнєвих операцій та когнітивних функцій учнів. Вони сприяють удосконаленню мовлення, популяризують вивчення рідної мови, змінюють підхід до навчання, роблячи його більш інтерактивним та цікавим, дають учням змогу стати активними учасниками навчального процесу, а не лише слухачами. Технологію

можна використовувати на різних етапах уроків та позаурочної діяльності, стимулюючи самостійну роботу учнів.

Визначено, що технологія майндмепінгу отримала визнання серед учителів, оскільки існують численні сервіси для створення ментальних карт на уроках української мови з різних тем, що свідчить про активне застосування цієї технології у практичній педагогічній діяльності.

Перспективу розвідки вбачаємо у дослідженні оцінки ефективності використання майндмепінгу для популяризації вивчення рідної мови, розробленні методичних рекомендацій. Подальші студії можуть вивчати вплив ментальних карт на розвиток мовленнєвих навичок учнів та студентів, збагачення лексичного запасу, поліпшення граматичних навичок, уміння будувати зв'язні висловлювання, розвиток критичного мислення учнів, здатність аналізувати, оцінювати та формулювати власні думки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вегеш А.І. Методика викладання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах : методичний посібник. Ужгород, 2022. 101 с.

2. Веліховська А.Б. Психолого-педагогічні аспекти використання майндмепінгу для моделювання індивідуальної освітньої траєкторії здобувачами вищої освіти спеціальності «Метрологія». *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 11(1). С. 61–64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/innped_2019_11%281%29__14 (дата звернення: 01.01.2026).

3. Гриценко Є. Ментальна карта як засіб візуалізації навчального матеріалу на уроках мовно-літературного циклу. *Імідж сучасного педагога*. 2022. № 5. С. 119–125. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-5\(206\)-119-125](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-5(206)-119-125) (дата звернення: 07.01.2026).

4. Кобися А.П. Використання технологій майндмепінгу у педагогічній діяльності. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2015. Вип. 41. С. 346–351. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sitimn_2015_41_77 (дата звернення: 04.01.2026).

5. Колтунович Т.А., Поліщук О.М. Використання ментальних карт як засобу візуалізації у процесі викладання соціальної психології. *Молодий вчений*. 2019. № 7.1(71.1). С. 19–26.

6. Кононец Н.В. Технологія майндмепінгу як педагогічна технологія ресурсно-орієнтованого навчання інформатики в коледжі. *Наукові праці Вищого навчального закладу «Донецький національний технічний університет». Серія «Педагогіка, психологія і соціологія»*. 2013. № 2. С. 125–131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npdntu_pps_2013_2_28 (дата звернення: 01.01.2026).

7. Косів О., Сколоздра-Шепітко О. Методика викладання української мови : навчально-методичний посібник. Львів, 2018. 202 с.

8. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / за ред. М.І. Пентилюк. Київ : Ленвіт, 2004. 400 с.

REFERENCES

1. Grytsenko, Ye. (2022). Mentalna karta yak zasib vizualizatsii navchalnoho materialu na urokakh movno-literaturnoho tsykladu [A mind map as a tool for visualizing learning material in language and literature classes]. *Imidzh suchasnoho pedahoha*, 5(206), 119–125. DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-5\(206\)-119-125](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2022-5(206)-119-125)
2. Kononets, N.V. (2013). Tekhnolohiia maindmeppinhu yak pedahohichna tekhnolohiia resursno-orientovanoho navchannia informatyky v koledzhi [Mind mapping technology as a pedagogical technology of resource-oriented teaching of computer science in a college]. *Naukovi pratsi Vysshchoho navchalnoho zakladu «Donetskyi natsionalnyi tekhnichnyi universytet»*. Seriya: *Pedahohika, psykholohiia i sotsiolohiia*, (2), 125–131. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npdntu_pps_2013_2_28
3. Kobysia, A.P. (2015). Vykorystannia tekhnolohii maindmeppinhu u pedahohichnii diialnosti [Using mind mapping technologies in pedagogical activity]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy*, 41, 346–351. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sitimn_2015_41_77
4. Koltunovych, T.A., & Polishchuk, O.M. (2019). Vykorystannia mentalnykh kart yak zasobu vizualizatsii u protsesi vykladannia sotsialnoi psykholohii [Using mind maps as a visualization tool in teaching social psychology]. *Molodyi vchenyi*, 7(71.1), 19–26.
5. Kosiv, O., & Skolozdra-Shepitko, O. (2018). *Metodyka vykladannia ukrainskoi movy: Navchalno-metodychnyi posibnyk dlia studentiv ukrainskoho viddilennia filolohichnoho fakultetu* [Methods of teaching the Ukrainian language: A teaching and methodological guide for students of the Ukrainian division of the Faculty of Philology]. Lviv.
6. Pentyluk, M.I. (Ed.). (2004). *Metodyka navchannia ukrainskoi movy v serednikh osvitnikh zakladakh* [Methods of teaching the Ukrainian language in secondary schools]. Lenvit.
7. Veghesh, A.I. (2022). *Metodyka vykladannia ukrainskoi movy v zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh: Metodychnyi posibnyk dlia studentiv 4–5 kursiv filolohichnoho fakultetu* [Methods of teaching the Ukrainian language in general secondary education institutions: A methodological guide for 4th–5th year philology students]. Uzhhorod.
8. Velikhovska, A.B. (2019). Psykholoho-pedahohichni aspekty vykorystannia maindmeppinhu dlia modeliuvannia indyvidualnoi osvitnoi traiektorii zdobuvachamy vyshchoi osvity spetsialnosti «Metrolohiia» [Psychological and pedagogical aspects of using mind mapping to model an individual educational trajectory of higher education students in «Metrology»]. *Innovatsiina pedahohika*, 11(1), 61–64. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/innped_2019_11%281%29__14

Стаття поширюється
на умовах ліцензії відкритого
доступу (CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 10.01.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 04.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 10.04.2026